

12 Twee generaties samen 111 jaar

28 Strandpalen, een systeem van kustbewaking

34 Tombe van Nellesteijn

INHOUD

- 4 Spookslot Efteling
- 6 Een huis voor Heemschut
- 8 Werkgroep Sociale Woningbouw
- 10 Hoe nu verder met de stolp?
- 14 Heemschut Actief
- 20 De nieuwe Omgevingswet
- 22 Architect betwist uitbreiding
- 24 Bedreigd / gered?
- 26 Ledennieuws
- 30 Werkgroep Energie en Landschap
- 32 Boekennieuws
- 33 Heemschutnieuws
- 36 Op Heemwacht
- 38 Is dit een museum?
- 40 Landgoederenzone bedreigd
- 42 Monumentenpremie 2022
- 44 Wie steekt de handen uit?
- 46 Algemene Vergadering van Leden

OMSLAG:

Het huis van Hansje Dol in Huizen.

Foto: Collectie Hansje Dol

VOORWOORD

In 2021 bestond onze erfgoedvereniging Heemschut 110 jaar. Een mooie mijlpaal om bij stil te staan, ware het niet dat de pandemie een viering onmogelijk maakte. Maar gelukkig konden we dit op 14 mei in Woudrichem meer dan goed maken. Het was heel bijzonder dat onze beschermvrouwe, H.K.H. Prinses Beatrix, met haar aanwezigheid wederom haar betrokkenheid toonde bij onze vereniging. Met velen lieten we zien dat we al 110 jaar lang samen Heemschut zijn. Dat we samen op de bres staan voor bescherming en behoud van erfgoed, zoals onze oprichters het in 1911 bedoelden.

Dankzij de inzet van veel vrijwilligers, particuliere organisaties en instellingen hebben we de afgelopen 110 jaar veel bereikt. De restauraties in het monumentale vestingstadje Woudrichem zijn hiervan een mooi voorbeeld. Bij het zestigjarige bestaan richtte Heemschut in 1971 een fonds op voor behoud en herstel, waarvoor het vestingstadje als project werd uitgekozen. Op 14 mei was het precies 51 jaar geleden dat Z.K.H. Prins Claus in Woudrichem het startsein gaf voor de restauratie. Vandaar ook dat voor de viering voor deze locatie gekozen is. Het initiatief destijds van Heemschut was een aanjager voor andere organisaties en overheden. In de loop van de tijd is Woudrichem een mooi vestingstadje geworden. Het resultaat van de restauraties mag er zijn! Bij de rondwandelingen kon iedereen zien hoe noodzakelijk en waardevol de inzet van onze vereniging toen is geweest, vandaag nog steeds is én wat inzet oplevert.

Henk Hellegers
Voorzitter Heemschut

COLOFON

HEEMSCHUT is het kwartaal tijdschrift voor leden van de Bond Heemschut, de vereniging tot behoud en instandhouding van cultuurmonumenten in Nederland. Opgericht in 1911. Beschermvrouwe: Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Beatrix der Nederlanden.

Jaargang 99, no. 2, juni 2022

FOTO'S

Heemschut, tenzij anders vermeld

REDACTIE

Anne-Marie ten Cate, eindredactie
Herman Gelens
Eric le Gras
Ruud Kuipers
Karel Loeff, hoofdredactie
Christian Pfeiffer
Johanna van der Werff

REDACTIEADRES

redactie@heemschut.nl

BLADCOÖRDINATIE EN ADVERTENTIES

Pack & Parcel BV
Nieuwegein
+31 30 604 90 58
info@pack-parcel.com

GRAFISCHE VORMGEVING

De Digitale Vormgever
Eindhoven
+31 40 787 06 80
info@degigitalevormgever.nl

LOSSE NUMMERS

Prijs € 7,50
incl. verzendkosten € 9,00
Te bestellen via
www.heemschut.nl

CONTRIBUTIE

Partnerlidmaatschap € 47,50
Individueel lidmaatschap € 37,50
Jongeren tot 25 jaar € 15
Lidmaatschap stichting/vereniging € 37,50
Lidmaatschap bedrijven € 100
Opzegging alleen schriftelijk en voor 1 december.

ISSN 0017-9515

Rekening nummer

IBAN NL 36 RABO 01462.53.388
Excursie-rekening nummer
IBAN NL 33 RABO 01462.53.442

ERFGOEDVERENIGING BOND HEEMSCHUT

Nieuwezijds Kolk 28
1012 PV Amsterdam
020-622 52 92
info@heemschut.nl

TOMBE VAN NELLESTEIJN

De tombe van Nellesteijn, een bijzonder tuinsieraad uit 1818 naar ontwerp van J.D. Zocher jr., wordt gerestaureerd. Bovenop de Donderberg staat dit mausoleum, gebouwd in opdracht van Cornelis Jan van Nellesteijn. De tombe werd in 1907 nagelaten aan de gemeente Leersum. De laatste bijzetting vond plaats in 1917.

Theo Kralt

De tombe van Nellesteijn werd in 1818 ontworpen door Jan David Zocher jr. (1791-1870). Hij zou bekend worden als architect, stedenbouwkundige en landschapsarchitect. Zijn vader, Johan David Zocher sr. (1763-1817) was zojuist overleden. Zocher jr. was net terug uit Parijs en Rome waar hij in opdracht van koning Lodewijk Napoleon bouwkunde had gestudeerd. Na zijn terugkeer trad hij op als landschapsarchitect van koning Willem I.

Mausoleum annex belvédère

De tombe is gebouwd in de stijl van het Franse neoclassicisme. Inspiratie werd in die tijd vooral gezocht in de klassieke oudheid. Het zou een combinatie worden van een tuinsieraad, een belvédère en een mausoleum. Opdrachtgever was Cornelis Jan van Nellesteijn (1759-1832) eigenaar van het landgoed en huis Broekhuizen te Leersum. Aan het begin van de 19e eeuw brachten vader en zoon Zocher rond Broekhuizen een van de fraaiste parken in de provincie Utrecht tot stand. Zocher ontwierp op de top van de ca. 36 meter hoge Donderberg een grafkelder aan het eind van een kunstmatig dal. Daarop werd een

uitzichttoren van veertien meter hoog gebouwd, die werd voorzien van een pleisterlaag en lijkt enigszins op een Romeinse tempel. Het basement is sober van stijl zonder verdere decoratie. De bovenste geleding is versierd met Dorische pilasters en draagt een kapiteel en een fries met triglifien. Iedere zijde heeft een fronton en de vier hoeken worden bekroond met *acroteria* van gevleugelde zandlopers, symbool van de vluchtigheid van het leven.

Laatste bijzetting

Binnen leidt een trap via twee verdiepingen naar een uitkijkplaats, waar men bij helder weer een schitterend uitzicht heeft op de buitenplaats Broekhuizen, het rivierengebied en de bossen van de Utrechtse Heuvelrug. Tevens zijn de zichtassen van Zocher in de richting van Broekhuizen, Utrecht, Amersfoort en Arnhem goed te zien. De eerste bijzetting vond plaats in 1822. In de grafkelder zouden in de volgende eeuw twaalf leden van de familie Van Nellesteijn worden bijgezet. Het landhuis Broekhuizen werd in 1897 met een groot deel van het landgoed verkocht aan jonkvrouw Maria

Repelaer en een haar man, Maarten Iman ridder Pauw van Wieldrecht. Cornelis Johannes van Nellesteijn (1830-1906) liet in 1907 de tombe van Nellesteijn met twintig ha omliggende grond bij testament na aan de gemeente Leersum onder voorwaarde dat deze het geheel zou onderhouden. Dit legaat werd door de gemeente aanvaard. Na de laatste bijzetting in 1917 werd de grafkelder dichtgemetseld. Tijdgenoten zoals de dichter Hendrik Tollens uitten zich soms kritisch over het mausoleum. In een gedicht van 164 regels gewijd aan de tombe van Nellesteijn beschrijft hij hoe hij door een heerlijk landschap wandelt naar Nellesteijns' gemetseld graf op de Donderberg '...om van ver reeds aan te wijzen wat hoogmoed inhoudt en aan de andere kant van de heuvel de hutten van stro en klei van de arme bevolking van Leersum te zien.'

Stichting

De tombe van Nellesteijn is uniek in Nederland en Europa. Gebouwd in empire-stijl op basis van het zuivere neoclassicistische ontwerp van Zocher. En vanwege de originele landschappelijke inpassing, de samenhang met het landgoed Broekhuizen en de door Zocher aangebrachte zichtassen. Een rijksmonument van grote waarde dat behouden moet blijven. Door de werking van weer, wind en ijs dient het muur-, steen- en pleisterwerk aan de buitenzijde gerestaureerd te worden en het houtwerk opnieuw geschilderd.

Om deze reden werd op 2 juli 2020 de stichting Behoud Tombe van Nellesteijn opgericht. Het doel van de stichting is het behoud en herstel van de tombe, de direct omliggende omgeving, van de historische zichtas met Broekhuizen alsmede het werven van de fondsen. Het bestuur van de stichting heeft een beleidsplan ontwikkeld en is hiermee aan de slag gegaan. De eerste doelstelling - de restauratie van de tombe - kreeg prioriteit. De totale kosten van de restauratie worden geraamd op € 165.652. Op grond van een aanvraag van de stichting voor de restauratie honoreerde de provincie Utrecht de aanvraag in 2021 met het toekennen van een Erfgoedparel. Op grond

van de gehanteerde criteria kwam deze bijdrage uit op 60 %, te weten € 99.391. Inmiddels kan het bestuur berichten dat in november 2021 door middel van belangrijke toezeggingen van vooraanstaande culturele fondsen, acties in Leersum en particuliere bijdragen, de fondsenwerving succesvol kon worden afgerond. Van de eigenaar, de gemeente Utrechtse Heuvelrug, kreeg de stichting een garantiestelling voor de Restauratie. Het is de bedoeling dat deze vanaf dit voorjaar zal plaatsvinden. Door de enorme valwind die Leersum in juni 2021 trof, werd de directe omgeving van de tombe van Nellesteijn hard getroffen. Een aantal bomen beschadigde ook het hek van het voor de tombe gelegen voormalige kerkhof Darthuizen.

Een door het bestuur van de stichting geïnitieerde werkgroep bestaande uit direct betrokkenen, Staatsbosbeheer, de gemeente en leden van het bestuur van de stichting tot Behoud Tombe van Nellesteijn, bekijkt op dit moment de vraag hoe we nu het beste kunnen omgaan met het herstel van het direct omliggende gebied en de zichtas naar Broekhuizen.

Theo Kralt is voorzitter van het bestuur stichting Behoud Tombe van Nellesteijn

Informatie

Zie: www.stichtingbehoudtombevannellesteijn.nl

*De buitenplaats Broekhuizen te Leersum.
Foto's: stichting Behoud Tombe van Nellesteijn*